

La Svizra tranter uniun e dischuniun

Annalas 2010 da la Nova societad helvetica

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **La chasa editura Rüeegger fa gist a savoir che las Annalas 2010 da la Nova societad helvetica (NSH – Scuntrada svizra) cumparian per la fin da mars (1). Quest tom, sco gia plis anteriurs, è vegni elavurà d'ina gruppa da la NSH, quella da Winterthur, la sisavla citad svizra.** Il

tema da 2010, collià cun la polarisaziun politica interna, ha num: «Tranter uniun e dischuniun». El vegn tractà en deschnov contribuziuns da deschet personas differents, classifitgadas tenor set parts principals. L'emprima part, intitulada: «Valurs ch'ans uneschan, problems ch'ans partan» fa attent als grevs problems ecologics; ella admonescha da chalar da viver sur las atgnas relaziuns e da turnar tar la virtid da mesira. La segunda part, deditgada a l'Europa sco crap da stgarpitsch, releva per tudestg ils problems d'in'adesiun eventuala a l'Uniun europeica ed a medem temp, per franzos, ils ristgs da l'isolaziun, per exempel areguard l'operaziun Atalanta cunter la pirateria sin mar. La terza part («Sfessas en il stadi da dretg») crititgescha las violaziuns dals dretgs umans tras la «guerra cunter la terru» manada da l'anteriur president american *George W. Bush*, cun praschuns secretas extraterritorialas e rapiments d'umans per als torturar; in'autra contribuziun recumonda da na sutta-

metter a la votaziun populara iniziativas popularas che violassan cleramain dretgs fundamentals da la persuna. La quarta part examinescha trends territorials svizzers, cunzunt l'orientaziun dal chantun Giura vers Basilea e la sminuziun u dafatta spariziun da vadretgs.

Sa chapir sur ils cunfins etnics e nazionals

La tschintgavla part descriva trais pusavladads da rinforzar la coesiun confederala. Ina è la proposta da *Bernard Cathomas*, sustegnida en il volum d'in autur da Berna, da crear in chanal naziunal da televisiun culturala sco punt tranter las cuminanzas linguisticas; ils 6 da mars a Cuira, durant l'occorrenza «4 + 1 translata», han il medem Bernais e persunalitads grischunas instradà l'uniun «idéplus» per cuntanscher lezza finamira (2). In'autra contribuziun crititgescha vigurusamain ils manaders da las Viafiers federalas a nord da las Alps, ils quals n'enclegian ni la relevanza da la Svizra italo-fona per la colliaziun cun l'Italia, ni quella da la lingia dal Gottard sco «corda da l'umbli» dal Tessin cun il rest da la Svizra. L'autur romand dal terz artitgel deplorescha la decadenza da l'instrucziun istorica a scola: «Enconuscher las prestaziuns falladas d'umans d'antruras, quai è ina funtauna da previsiun e gida a gun-

tgir mals futurs». La sisavla part dal tom examinescha «il linguatg sco med da s'encleger u da na s'encleger». In autur admonescha ils germanofons da dar adatg ch'il tudestg na vegnia betg mess a chantun da l'anglais, perquai ch'ins s'exprimia a moda pli nianzada en l'agen linguatg matern. Ina segunda contribuziun ha num: «La scola bilingua reflectescha la societad plurilingua». In linguist aleman ha scrit per il volum in appel al public romand per ch'el sa fatschentia cun ils dialects dals confederads; lez appel stat dentant mo en ina versiun franzosa elavurada d'in auter linguist. La davosa part preschenta dus cas singuls: Ina Tessina admonescha per talian da tgirar ils lioms cun il Piemunt, e l'autra contribuziun, l'unica rumantscha dal volum, ha num: «Origen vivifitgescha il teater rumantsch». Ma noss linguatg è preschent era cun resumaziuns da tuts tschels artitgels; mintgin insumma è recapitulà en tschellas trais linguas naziunalas, uschè ch'il volum da 196 paginas duai cumpigliar 19 contribuziuns e 57 resumaziuns.

1) Pretscha da l'exemplar: 36 francs.
Postaziuns: Südostschweiz Buchvertrieb, Zwinglistr. 6, 8750 Glaruna. Fax 055 645 28 71.
Posta electronica: buchvertrieb@suedostschweiz.ch.
2) Adressa: Peter Meier, Donnerbühlweg 34, 3012 Berna. Posta electronica: info@ideeplus.tv